

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
НАЗИВ ФАКУЛТЕТА

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ	
ПРИМЉЕНО	24 05 2011
ОПШТИНА	БРОЈ
0603	179/5

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију На својој XVII седници, одржаној 24. фебруара 2011. године, Наставно-научно веће Природно-математичког факултета Универзитета у Новом Саду, именовало је Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације под насловом "Савремени демографски развој Нишавског округа", у саставу:</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ol style="list-style-type: none">
1. др Бранислав Ђурђев, редовни професор Природно-математичког факултета у Новом Саду, Департман за географију, туризам и хотелијерство, 28.4.1999. године, научна област: Друштвена географија – председник,
2. др Саша Кицошев, редовни професор Природно-математичког факултета у Новом Саду, Департман за географију, туризам и хотелијерство, 25.5.2001. године, научна област: Друштвена географија – ментор,
3. др Вукашин Шушић, ванредни професор Економског факултета у Нишу, 19.10.2005.године, Економска географија
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Нинослав, Милош, Голубовић</p> <p>2. Датум рођења, општина, република: 11. јун 1973. године, Ниш, Република Србија</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 16.12.2005. године, Географски факултет Универзитета у Београду, "Ниш и његова просторно утицајна сфера"</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Географија</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
"Савремени демографски развој Нишавског округа"
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.
<p>Докторска дисертација садржи 241 страницу, 128 табела, 28 картографских приказа, 50 графикона, 71 референцу.</p> <p>Поред Увода, Биографије и Кључне документацијске информације као издвојених делова у раду, докторска дисертација садржи укупно 9 поглавља.</p> <p>Поглавља означавају следеће целине:</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Географски положај и границе геопростора (2 стране),
2. Пораст и територијални размештај становништва (6 страна),
3. Размештај становништва (10 страна),
4. Природно кретање становништва (46 страна),
5. Нупцијалитет и диворцијалитет (13 страна),
6. Миграције становништва (16 страна),
7. Структуре становништва (52 стране),
8. Домаћинства (13 страна),
9. Закључак (5 страна),
10. Извори података и литература (4 стране) <p>У <i>првом поглављу</i> приказан је географски положај проучаваног простора у оквиру Републике Србије, и његова саобраћајна повезаност са другим микро и макро целинама у земљи и ван њених граница.</p> <p>У <i>другом поглављу</i> анализирана је промена бројности популације Нишавског округа, у периоду</p>

од 1880. до 1940. године и од 1948. до 2002. године.

Размештај становништва је анализиран у *трећем* поглављу. Степен концентracије и дисперзије становништва на простору Нишавског округа исказан је кроз анализу опште густине насељености. У анализи размештаја становништва су коришћени и други показатељи: индекс ареалности, средња удаљеност између два становника и пољопривредна густина насељености.

Природно кретање становништва (*четврто поглавље*) сагледано је кроз анализу две његове компоненте, рађања и умирања, и анализу социјално-економских услова у којима су се ови процеси одвијали.

У *петом поглављу* анализирано је кретање броја склопљених и разведених бракова, као и однос броја бракова првог реда и бракова вишег реда.

У *шестом поглављу*, миграције становништва су анализирани преко процентуалног односа аутохтоног и мигрантског становништва. Посебна пажња је посвећена анализи спољних миграција и броју лица на привременом раду и боравку у иностранству.

У *седмом поглављу*, обрађене су биолошке и социоекономске структуре становништва.

Број домаћинстава и њихова структура према броју чланова и изворима прихода је анализирана у *осмом поглављу*.

У *деветом поглављу*, у закључку изнети су најзначајнији резултати докторске дисертације.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Промена броја становника по општинама и насељима анализирана је на основу резултата седам пописа становништва од 1948. до 2002. године, док се у периоду од 1880. године до Другог светског рата та промена може пратити само на нивоу округа. Током посматраног периода (1880-2002.) број становника Нишавског округа је непрекидно растао, изузев краћих временских интервала (1910-1920. и 1991-2002.) када је долазило до стагнације. Анализа кретања броја становника по општинама и насељима округа указује на велике разлике у смеру и динамици раста. Свега две општине Нишавског округа, од укупно седам, су 2002. године имале мањи број становника у односу на почетак посматраног периода (1948.).

Разлике у смеру и динамици раста условиле су и разлике у густини насељености и територијалном размештају становништва. Општа густина насељености Нишавског округа је знатно изнад републичког просека. Међутим у оквиру округа само у две општине је густина већа од просека за републику, док остале општине знатно заостају за републичким просеком. Поред опште густине насељености, кандидат, за детаљнију анализу размештаја становништва користи и друге показатеље: индекс ареалности и средњу удаљеност између два становника. Такође, за подручја са претежно аграрним становништвом анализирана је и аграрна густина насељености.

Истраживање природног кретања становништва обухвата период од 1880. до 2002. године. Анализа природног кретања становништва заснована је на апсолутним и релативним показатељима плодности (број живорођених, стопа наталитета, општа стопа фертилитета, стопа укупног фертилитета) и показатељима смртности (број умрлих, општа стопа смртности, смртност према старости и полу, смртност одојчади). Резултати истраживања указују на континуирано смањење стопе наталитета током читавог посматраног периода. Објективнију слику промена нивоа плодности становништва пружају показатељи фертилитета женског становништва. У ту сврху израчунате су опште стопе фертилитета и стопе укупног фертилитета, које такође показују опадање плодности, али знатно спорије него што се могло закључити на основу анализе промена стопе наталитета.

Анализа смртности становништва обухвата период од 1963. до 2001. године. Кандидат је у раду указао на драстично повећање нивоа смртности и његове последице на даљи развој становништва. Посебна пажња је посвећена смртности одојчади. Иако је ниво смртности одојчади значајно снижен у посматраном периоду, он је још увек висок у поређењу са стањем у популацијама развијених земаља у којима су стопе смртности одојчади углавном испод 10%.

У даљем тексту, кандидат указује на тренд и динамику кретања природног прираштаја, као резултат анализираних података о кретању наталитета и морталитета. Посебна пажња је посвећена анализи кретања природног прираштаја у сеоским насељима округа. Анализирани подаци указују на негативан тренд кретања природног прираштаја, што у блиској будућности може довести до нестајања многих сеоских насеља на простору Нишавског округа.

Проучавање различитих аспеката брачности становништва у демографији је значајно због повезаности ове појаве са фертилитетом, будући да је укупан број живорођења у нашим условима доминантно опредељен рађањем у оквиру брачних заједница. Најнепосреднији утицај брачне структуре на ниво фертилитета остварује се преко старости при склапању првог брака и распрострањености целибата. У раду су, с обзиром на сужени обим података по општинама, анализирани неки основни показатељи брачности. Најпотпунији су подаци о броју склопљених бракова, затим о броју разведених бракова по општинама, а коришћени су и подаци пописа 2002. године о брачном стању становништва старог 15 и више година. Подаци о броју разведених бракова у Нишавском округу варирају по годинама,

као и стопа диворцијалитета, па се на основу њих не може говорити о тенденцији пораста или опадања.

Треба имати у виду да на формирање и промене брачне структуре значајно утиче старосна структура становништва, што нарочито долази до изражаја у емиграционим општинама у којима је често поремећена и полна структура.

У општем осврту на проблеме миграција истакнути су узроци пресељавања становништва, демографске, економско-социјалне и просторне последице, затим типови миграција зависно од критеријума дефинисања. У раду су миграције највећим делом анализирани на основу резултата пописа становништва који су објављени за територијални ниво општине. За анализу принудних миграција у периоду 1991-1999. година коришћени су подаци Републичког завода за статистику и хуманитарних организација. Промене миграционих обележја одвијале су се у правцу повећања удела досељеног у укупном становништву, нарочито у периоду од 1948. до 1971. године. Са извесним одступањима, у економски развијенијим општинама, са вишим степеном урбанизације, удео досељеног становништва је по правилу већи.

Посебна пажња је посвећена истраживању обима спољних миграција. Резултати пописа за Нишавски округ показују пораст броја наших грађана који бораве у иностранству, нарочито у периоду од 1991. до 2002. године.

Промене полне структуре становништва анализирани су на основу података пописа од 1961. до 2002. године. У 1961. години полна структура становништва се формирала под значајним утицајем ратних догађаја (балкански, I и II Светски рат) у којима је било сразмерно већих губитака мушког становништва.

Промене старосне структуре становништва Нишавског округа су анализирани на основу података о кретању појединих старосних група и функционалних контингената у периоду од 1961. до 2002. година. Наведене промене старосне структуре становништва указују да се ради о процесу демографског старења чему је у истраживању поклоњена посебна пажња.

Анализа података о националној припадности становништва указује на то да је Нишавски округ изразито хомогена средина са доминантним учешћем становништва српске националности.

Посебна пажња је посвећена променама економске структуре становништва, које су анализирани на основу резултата пет послератних пописа (од 1961. до 2002. године). Најдетаљније је анализирани динамика кретања и структурних промена становништва према активности. Детаљност анализе је омогућена обимом и квалитетом података објављених по општинама. Анализирани су промене апсолутног обима, опште и специфичне стопе активности (према полу и старости). Такође је анализирани кретање пољопривредног и непољопривредног становништва и старење радне снаге.

Број активних лица у Нишавском округу током целог посматраног периода бележи константан пад. Категорија лица се личним приходом је повећавала бројно стање у свим међупописним периодима. Супротно од динамичног пораста броја лица са личним приходима, издржавано становништво је у истом периоду бројно опало.

Промене у броју и структури домаћинстава су се одвијале под утицајем демографских фактора (у првом реду наталитета) и социоекономских фактора (доходак по становнику, проценат неписменог женског становништва, удео градског односно пољопривредног у укупном становништву и др.). Разлике, које се јављају у смеру и динамици промена (пораст, опадање, економска и социјална обележја) су последица различитих демографских, економских и социјалних услова у појединим деловима Србије.

Током читавог периода (1948-2002) учева се константан раст броја домаћинстава на подручју Нишавског округа. Раст броја домаћинстава је започео одмах после Другог светског рата, и јавио се као последица уситњавања великих породичних заједница. Упоредо са повећањем броја домаћинстава, дошло је до смањења броја чланова по домаћинству.

У закључку, прецизно су издвојени најзначајнији резултати до којих је кандидат дошао у свим деловима докторске дисертације.

Резултати истраживања поткрепљени су великим бројем прилога, представљених преко табела, мапа и графикана.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији уз напомену:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

Кандидат има укупно девет објављених, или прихваћених за објављивање научних радова, од којих: један рад категорије М24, један рад категорије М45, један рад категорије М51 и шест радова категорије М63.

Радови који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на овој дисертацији су следећи:

1. N. Golubović, *Population Density in the Country of Nishava*, Hungarian Geographical Bulletin, 4/2011, Budapest, pp. 9-14; (M51), (рецензиран и прихваћен за објављивање)
У овом раду аутор анализира промене у густини становништва у општинама Нишавског округа, које су настале под утицајем разлика у смеру и динамици раста становништва и неједнаког економског развоја.
2. N. Golubović, *Human Impact on the Development of Tourism in the Country of Nishava*, Tourism and Economy, Rhodos, Greece, pp. 119-127; (M63), (рецензиран и прихваћен за објављивање)
3. N. Golubović, *Professional Structure of the Population in the Country of Nishava, as a Factor of Tourism Development*, Tourism and Economy, Rhodos, Greece, pp. 110-118; (M63), (рецензиран и прихваћен за објављивање)
У овом раду сагледане су социо-економске структуре становништва Нишавског округа, и њихов значај у развоју туризма на простору Нишавског округа.
4. П. Голубовић, Н. Голубовић, *Неке демографске карактеристике становништва југоисточне Србије*, Тематски зборник *Од путање до аутостраде: споменица Јована Ћирића*, Ниш: ЈУНИР и Универзитетска библиотека „Никола Тесла“, 2010. Стр. 203-216, (M45)
Аутори у овом раду анализирају бројно кретање становништва и промене у старосно-полној структури становништва од 1981. до 2002. године, као и утицај тих промена у дугорочном кретању становништва. Промене у броју становника, природном кретању и промене у старосно-полној структури, аутори доводе у везу са економским, политичким и биолошким чиниоцима који су у анализираном периоду знатно измењени у односу на претходни период.
5. П. Голубовић, Н. Голубовић, *Демографске промене становништва Нишавског округа*, Регионални развој и демографски токови балканских земаља, Економски факултет, Ниш, 2007, стр. 515-521, (M63)
Аутор у овом раду кроз анализу бројног и природног кретања и промена у структурама становништва Нишавског округа даје слику свеукупног демографског развоја овог подручја. Поред тога, аутор, указује на дугорочне последице негативног тренда у развоју становништва.
6. Н. Голубовић, *Промене у националној структури становништва Нишавског округа*, Регионални развој и демографски токови балканских земаља, Економски факултет, Ниш, 2006, стр. 487-491, (M63)
У овом раду аутор је дао етничку слику Нишавског округа. Мултиетнички карактер овог простора последица је специфичног географског положаја и историјског наслеђа демографског развитка и сталних миграција становништва, као и социо-економских и политичких околности.
7. П. Голубовић, Н. Голубовић, *Неке демографске карактеристике становништва општине Меровина*, Први конгрес српских географа, Београд, 2007, стр. 529-536, (M63)
Аутори у овом раду анализирају кретање становништва од Другог светског рата до последњег пописа 2002. године. Интензивна индустријализација довела је до великих миграционих померања становништва, што је водило демографском пражњењу руралних простора. Последица овог процеса је снижавање стопе природног прираштаја и старење сеоског становништва. Циљ рада је да укаже на неповољне тенденције у природном кретању становништва, које ће довести до ланчане реакције јер низак фертилитет ће у будућности условити још нижи наталитет.
8. С. Марковић Крстић, Н. Голубовић, *Депопулација и старење становништва југоисточне Србије*, Теме, 4/2011. (M24)
Аутори у овом раду указују на проблем демографског пражњења и старења становништва југоисточне Србије. Промене у старосној структури становништва сагледане су кроз анализу природног и механичког кретања популације, као главних узрока пражњења руралних подручја и све израженијег процеса старења.
9. Н. Голубовић, П. Голубовић: *Старење становништва општине Дољевац*, Регионални развој и демографски токови балканских земаља, Економски факултет, Ниш, 2010. (M63)
У овом раду аутори указују на проблем старења становништва сеоских општина Нишавског округа, са посебним освртом на општину Дољевац. Промене у старосној структури становништва сагледане су кроз анализу природног и механичког кретања популације ове општине. Резултати анализе показују да становништво постаје све старије, и да ће процес старења у будућем периоду бити све израженији.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација “Савремени демографски развој Нишавског округа”, аутора Нинослава Голубовића је савремено конципирана студија која по територијалном обухвату, садржају и методу израде, представља један од ређих примера комплексног приступа истраживању демографског развитка већих регионалних целина у домаћој демографској литератури.

Истраживање се темељи на поузданим подацима званичне статистике који су зналачки систематизовани тако да омогуће компаративне анализе и извођење објективних закључака о демографским променама током дужег временског периода у којем је остварена транзиција фертилитета и морталитета од традиционалног ка модерном моделу.

Доследност у примени компаративног метода анализе захтевала је напор у израчунавању одговарајућих индикатора за популације различитих територијалних нивоа (општина, округ, регион, макроцелина), с обзиром на то да се за ниво општина располагало знатно скромнијим фондом података у поређењу са макроцелинама. Овај проблем је аутор успешно решио коришћењем документационе грађе Републичког завода за статистику, посебно оне која се тиче виталне статистике.

Докторска дисертација “Савремени демографски развој Нишавског округа” је у првом реду емпиријска студија, али је прожета и теоријско-методолошким разматрањима у мери потребној за разумевање демографских феномена. Зато резултати истраживања могу наћи широку примену у пракси, у првом реду као аналитичко-документациона грађа у склопу израде планова привредног, социјалног и просторног развоја, али и као стручно и научно штиво за све оне кориснике који су, из различитих разлога, заинтересовани да прошире своја знања из области обухваћених овим истраживањем.

На основу изложених података, кандидат дефинише основне хипотезе:

- Демографски и привредни развој Нишавског округа одвија се под снажним утицајем општих друштвено-економских и демографских промена у Србији као целини, чији је он саставни део.
- Нишавски округ се у географском, економском и функционалном смислу одликује специфичним обележјима који утичу на постојање одређених разлика у погледу динамике и структурних карактеристика привредних и демографских токова у поређењу са ширим подручјима.
- Природни-географски услови и чиниоци економско-социјалне природе утицали су на диференцирани ток и динамику развоја појединих делова овог простора. Одавде проистичу разлике у нивоу развијености и структурним обележјима становништва и привреде по општинама и насељима.

На основу анализе резултата пописа становништва Србије, спроведених од 1948. до 2002. године, може се уочити да демографски процеси којима је било захваћено становништво Нишавског округа, имају идентичан ток и динамику промена као код становништва Србије као целине. Друштвено-економски процеси у Србији након Другог светског рата су довели до значајних демографских промена, како на територији Републике Србије, тако и у самом Нишавском округу. Сумирајући резултате истраживања, кандидат закључује да је након почетних позитивних промена, које се огледају кроз повећање како укупног, тако и градског становништва и побољшање социо-економских и биолошких структура, демографски развој добија негативну тенденцију.

Анализирајући податке по општинама и насељима Нишавског округа, кандидат даље закључује да је демографски развој имао диференцирани ток и динамику развоја појединих делова. Негативним тенденцијама су захваћена насеља и општине у планинском делу округа. Негативан миграциони салдо и континуирано смањење природног прираштаја током читавог посматраног периода су довели до демографског пражњења овог простора.

Систематичност и аналитичност истраживања у сваком делу дисертације, аргументација коју кандидат потврђује бројним релевантним статистичким подацима и научним изворима, потврђују хипотезе које је кандидат дефинисао.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Истраживачке активности, као и приказани резултати дају адекватну слику досадашњег демографског развоја Нишавског округа, али и указују на смер и динамику будућих промена.

Резултати истраживања организовани су према постављеним циљевима и задацима истраживања, те јасно и прегледно текстуално приказани, поткрепљени табелама, графиконима и мапама. Кандидат на основу истраживања даје прецизне и јасне закључке, при чему се служи и компаративним методама.

Наведена литература је директно повезана са проблематиком која се третира.

На основу начина приказивања и аналитичке интерпретације података, може се констатовати да рад садржи оригиналне научне резултате који задовољавају захтеве на нивоу докторске дисертације.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

НАПОМЕНА: Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање.

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме

Докторска дисертација мр Нинослава Голубовића написана је у складу са образложењем написаним у пријави теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе

Дисертација садржи све битне елементе који представљају оригиналан научни допринос

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

Резултати истраживања у докторској дисертацији мр Нинослава Голубовића, представљају прво детаљно истраживање становништва Нишавског округа и његових карактеристика. У овом раду је посебна пажња посвећена компаративним анализама са циљем да се утврде разлике, односно сличности са развојем становништва Републике Србије и појединих макроцелина у њеном саставу, али и специфичности демографског развоја округа, општина и насеља. Резултати истраживања могу наћи широку примену у пракси, у првом реду као део укупне студијско-документационе основе у поступку израде планова привредног, социјалног и просторног развоја.

На основу наведеног може се констатовати да докторска дисертација мр Нинослава Голубовића представља оригиналан научни рад и даје конкретан допринос науци.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

Докторска дисертација нема битних недостатака који би могли утицати на резултате истраживања.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

На основу укупног сагледавања оцене докторске дисертације кандидата мр Нинослава Голубовића, под насловом "Савремени демографски развој Нишавског округа", Комисија позитивно оцењује ову дисертацију и предлаже Наставно-научном већу Прородно-математичког факултета Универзитета у Новом Саду да **прихвати позитивну оцену и одобри кандидату да докторску дисертацију под овим насловом јавно брани.**

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Председник: др Бранислев Бурђев, редовни професор

Ментор: др Саша Кицошев, редовни професор

Члан: др Вукашин Шушић, ванредни професор